

ВОСКОБОЙНИКОВА Г.Л.,
кандидат педагогічних наук,
докторант НАПН України

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В статті розкрито психолого-педагогічні аспекти впровадження інноваційних технологій навчання основ здоров'я у початковій школі. Доведено актуальність і необхідність впровадження інноваційних освітніх здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховний процес початкової школи для реалізації ідей здоров'язбереження в освіті.

Ключові слова: психолого-педагогічні аспекти, інноваційні технології, здоров'язбереження, початкова школа.

В статье раскрыты психолого-педагогические аспекты внедрения инновационных технологий обучения основ здоровья в начальной школе. Доказана актуальность и необходимость внедрения инновационных образовательных здоровьезберегающих технологий в учебно-воспитательный процесс начальной школы для реализации идей здоровьезбережения в образовании.

Ключевые слова: психолого-педагогические аспекты, инновационные технологии, здоровьезбережения, начальная школа.

In the article the psychological-pedagogical aspects of introduction of innovative technologies of educating of bases of health are exposed at initial school. Actuality and necessity of introduction of innovative educational health protections technologies are well-proven in educational process of initial school for realization health protections of ideas of health protections in education.

Keywords: psychological-pedagogical aspects, innovativetechnologies, здоровьезбереження initial

Актуальність. На початку XXI століття в Україні усталеними є тенденції до загального погіршення стану здоров'я населення та загострення демографічної

кризи, що негативно впливає на відтворення нації та розвиток молодої незалежної держави. Нагальною проблемою є започаткування і укорінення порушень росту і розвитку дітей,

© Воскобойнікова Г.Л., 2012

збільшення статистики захворюваності школярів ще в початковій школі.

Зміцненню здоров'я дітей сприяють оздоровче навчання та виховання.

Впровадження інноваційних інформаційних, особистісно-орієнтованих та інтерактивних технологій навчання основ здоров'я у початковій школі обумовлює вивчення передового досвіду впровадження здоров'язбереження в освіті.

Інноваційні перетворення в системі освіти є одним з пріоритетних завдань, визначених Національною доктриною розвитку освіти, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну і середню освіту», «Про інноваційну діяльність», проектом Концепції державної інноваційної політики, проектом Положення «Про порядок здійснення інноваційної діяльності у системі освіти» та іншими нормативно-правовими документами.

Аналіз досліджень і публікацій. Цілісність і стабільність реалізації інноваційної політики в освіті забезпечується умовами узгодження механізму взаємодії інноваційних процесів із національними освітніми традиціями та новітніми тенденціями розвитку світової педагогічної теорії та практики, розробки моделі управління інноваційними процесами у межах національного освітнього простору, в тому числі інноваційного розвитку ЗНЗ; розробки регіональної інфраструктури управління інноваційними процесами відповідно до мети і завдань реформування освітньої галузі [3, с.37].

Реалізація інноваційної політики в системі освіти, інноваційний розвиток ЗНЗ потребує творчої самореалізації особистості сучасного педагога, що може забезпечити становлення і розвиток компетентнісної освіти [1;4;5]

Оскільки здоров'язбережувальна діяльність за своїм характером є інноваційною, як зазначає Н. Беседа, головними компонентами підготовки вчителів до здоров'язбереження школярів є: мотиваційний, технологічний та організаційний.

Дослідження проблемних аспектів підвищення готовності педагогів до здійснення здоров'язбережувального педагогічного процесу дає підстави для виокремлення низки логічно пов'язаних етапів методичної підготовки педагогів у цьому напрямі, зокрема:

1. Здійснення діагностичних досліджень педагогічних кадрів із метою окреслення актуальних питань здоров'язбережувальної діяльності в школі.
2. Конструювання ціннісних установок та стійких мотивацій у членів педагогічного колективу до здоров'язбереження учнів.
3. Підвищення професійної компетентності вчителя завдяки опануванню ним теорії і практики здоров'язбережувальних технологій.
4. Розроблення методичного супроводу здоров'язбережувальної педагогічної діяльності: методичне й інформаційне забезпечення.
5. Упровадження здоров'язбережувальних технологій у педагогічний процес загальноосвітнього навчального закладу.
6. Вивчення, узагальнення і поширення найбільш результативного педагогічного досвіду із моделювання, проектування та практичного застосування здоров'язбережувальних технологій [2, с.366-367].

Метою статті є обґрунтування психолого-педагогічних аспектів впровадження інноваційних освітніх технологій навчання основ здоров'я у навчально-виховний процес початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Особливої уваги заслуговує технологія осмислювально-концентрованого навчання, яка за своїми підходами до організації навчального процесу близька до інтегративної. Сутністю цієї педагогічної інноватики є об'єднання занять у навчальні блоки.

Технологія осмислювально-концентрованого навчання (далі ОКН) забезпечує: концентрацію уваги учнів на

трьох рівнях (курсах, предметах, уроках); організоване самонавчання, самореалізацію та самоконтроль; вивільнення часу для занять за інтересами, отже організованого дозвілля за рахунок зменшення часу на підготовку до уроків; розвиток творчого потенціалу; результативність.

Реалізація ОКН в педагогічному процесі початкової школи обумовлює застосування методів навчання, що максимально забезпечують ефективність навчання, ґрунтуються на стимулюванні розвитку пізнавального інтересу, адаптованості, тобто оптимальній підготовці і тривалості працездатності молодших школярів. Ефективність ОКН забезпечується завдяки спільній дії всіх компонентів навчального процесу: цільового, змістового, процесуального та контрольо-оцінювального.

Основними формами подачі нового матеріалу є проблемний виклад, подання інформації з використанням інтерактивних форм навчання, дискусій, діалогічних і розмовних лекцій, тренінгових занять, оглядових та узагальнюючих викладів з використанням випереджаючих творчих завдань, ролейових ігор.

Подання нового матеріалу – це перший етап, завданням якого є формування прогностичних умінь, визначення конструкту поданого матеріалу, покращення засвоєння молодшими школярами опорного рівня знань.

Види творчих завдань ОКН:

- складання опорних та структурно-логічних схем нового матеріалу;
- написання тез, опорного конспекту;
- складання алгоритму опрацювання інформації;
- формування понятійного апарату та його використання;
- розподіл ролей та осмислення значущості кожної ролі.

Наступним, другим етапом є самозаглиблення, усвідомлення понятійного апарату, використання його у власному досвіді.

Третім етапом є практична частина, яка забезпечується вправлінням та ви-

робленням умінь і навичок на підґрунті отриманої інформації та засвоєних знань.

Заключний етап – контрольо-діагностичний. Повинен ґрунтуватися на демократичних засадах оцінювання результативності: колективне, рівний-рівному. Підбиття підсумків засвоєння нового матеріалу як колективне оцінювання ефективності уроку і з'ясування певних елементів утруднення навчання.

Впровадження сучасних уроків осмислювально-концентрованого навчання основ здоров'я людини є ефективним засобом формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів, забезпечує мотивацію навчально-пізнавальної діяльності до вивчення основ здоров'язбереження в процесі життєдіяльності людини.

На нашу думку, розкриття феномена здоров'я людини через його складові: фізичне, психічне та духовне, соціальне необхідно взяти за основу поділу на навчальні блоки у системі осмислювально-концентрованого навчання, відповідно навчальних блоків – уроки осмислювально-концентрованого навчання основ здоров'я з використанням інтерактивних форм та особистісно-орієнтованої педагогічної інноватики.

Технології і методики навчання особистої гігієни та гігієни харчування дітей молодшого шкільного віку, психолого-педагогічні аспекти формування саногенної поведінки молодших школярів розкриті відповідно до тем лекційного курсу третього змістового модулю. Технології навчання санологічних понять, умінь і навичок на уроках основ здоров'я у початковій школі. Методики навчання особистої гігієни та гігієни харчування дітей молодшого шкільного віку. Поняття раціонального харчування та його значення для фізичного та інтелектуального розвитку, зміцнення і збереження здоров'я молодших школярів.

Навчання норм і правил, понять, вмінь і навичок особистої гігієни мо-

лодших школярів є першою складовою валеопедагогіки у початковій школі. Привчити і призвичаїти дітей молодшого шкільного віку до дотримання правил особистої гігієни є першочерговим завданням учителя основ здоров'я. Використання ефективних методів і засобів психолого-педагогічного впливу під час навчання нормам і правилам особистої гігієни, а саме: основ гігієнічного догляду за тілом, шкірою та її придатками, слизовими оболонками, ротовою порожниною, навички побудови і дотримання раціонального режиму дня молодшого школяра забезпечують успіх здоров'язбережувальної освітньої діяльності. Тому особливого значення набувають особистісноорієнтований підхід та особистісноорієнтовані педагогічні технології з урахуванням психофізіологічних особливостей вікового розвитку, пізнавальної діяльності молодших школярів.

Прикладом таких технологій є впровадження цільових здоров'язберігаючих уроків. Для виховної роботи у позаурочний час раціонально використовувати інтерактивні методи, зокрема рольові ігри з елементами костюмованих постановок.

Молодший шкільний вік – період бурхливого росту, безупинного фізичного і розумового розвитку. Швидкий ріст, постійний рух, напружена розумова діяльність – все це ставить перед організмом підвищені вимоги, спричинюючи до великих витрат енергії, тому для росту і забезпечення нормальної життєдіяльності організму молодшого школяра серед інших факторів неабияке значення має раціональне харчування. Отже, на уроках основ здоров'я у початковій школі необхідно навчати дітей гігієнічним нормам і правилам раціонального харчування.

Раціональне харчування є запорукою збалансованого обміну речовин. Навчання добору якісного і кількісного складу їжі, обробки, естетичного вигляду та часового режиму формують гігієнічні навички здорового харчування молодших школярів, що

запобігає виникненню порушень обміну речовин, та патологічних станів, спричинених такими порушеннями. Так, на протязі останніх років нагальною медико-профілактичною проблемою є профілактика йододефіцитних станів у дітей та дорослих, оскільки це є причиною патологічних станів і системних хвороб.

Для успішної профілактики йододефіцитних станів необхідно акцентувати профілактично-виховну роботу з дітьми і батьками на з'ясуванні:

1. Причини виникнення йододефіцитних станів у дітей та дорослих
2. Симптомокомплексу йододефіцитного стану.
3. Профілактики йододефіцитних станів.
4. Корекційному харчуванні, насиченні організму йодомісткими продуктами.

Валеологічна корекція нутрієнтного складу раціону харчування, споживання енергетично збалансованих і поживно цінних страв, з обов'язковим вмістом вітамінів, макро і мікроелементів є першою запорукою здоров'я дітей. Для інформаційного забезпечення практикуючого учителя впроваджено валеологічну розробку «Методологія раціонального харчування для учителя основ здоров'я початкової школи».

Алгоритм рекомендацій батькам щодо гігієнічного догляду за дітьми молодшого шкільного віку складається за наступною схемою:

- 1) вправлення і контроль за дотриманням гігієнічного догляду за шкірою та її придатками (волоссям; нігтьовими пластинками);
- 2) вправлення і контроль за дотриманням гігієнічного режиму дня молодшого школяра;
- 3) вправлення і контроль за дотриманням гігієни харчування молодшого школяра, з урахуванням вікових енергетичних і нутрієнтних потреб;
- 4) корекція і контроль за дозвіллям молодшого школяра.

Необхідність здійснення санітарно-

епідемічний нагляд та дотримання протиепідемічного режиму в освітніх закладах, соціально-гігієнічна профілактика та протидія поширенню інфекційних хвороб в ЗНЗ, нормативно-правові основи охорони здоров'я дітей молодшого шкільного віку розкриває лекційний курс четвертого модулю.

Вплив комбінованої, комплексної і сполученої дії факторів навколишнього середовища, реальне навантаження, що визначає можливі зміни у стані здоров'я людини, поняття максимально допустимого навантаження (МДН), максимальної інтенсивності дії всієї сукупності факторів навколишнього середовища, яка не виявляє прямого чи побічного шкідливого впливу на організм людини та її нащадків і не погіршує санітарних умов життя. Гігієнічні нормативи, що мають законодавчу силу і є юридичною основою для санітарного контролю. Гігієнічні вимоги до організації навчально-виховного процесу у ЗНЗ і втілюються в життя шляхом законодавчих актів і санітарного законодавства, запобіжного і поточного санітарного нагляду, санітарної просвіти і диспансеризації. Нормативно-правове підґрунтя здійснення санітарно-епідемічного нагляду в освітніх закладах.

Для росту і забезпечення нормальної життєдіяльності організму серед інших факторів неабияке значення має особиста гігієна та формування саногенної поведінки у дітей та молоді.

Навчально-виховна робота у ЗНЗ щодо формування здорового способу життя передбачає не лише інформування школярів про фактори ризику та захист від них, а й повинна бути спрямована на формування відповідної та безпечної поведінки,

Пропонуємо впровадження технології інтерактивного оздоровчого навчання і виховання у початковій школі «Валеологічний діалог з батьками», яка включає психолого-педагогічний супровід батьків, активізує педагогічний контроль та значущість сімейного виховання, комфортного спілкування

з батьками.

Оскільки, модель саногенної поведінки включає три взаємопов'язані компоненти: інформаційну (сукупність знань про предмет, явище, наслідки та ін.), емоційно-мотиваційну (ставлення до предмета або явища; бажання діяти; усвідомлення мети діяльності та ін.), дієву (комплекс поведінкових реакцій у певній ситуації або навички поведінки), психолого-педагогічний супровід батьків та позитивний вплив сімейного виховання сприятимуть повноті реалізації всіх трьох компонентів, а також формуванню позитивних мотивацій на здоровий спосіб життя у молодших школярів під впливом особистого зразку поведінки батьків.

Мотивація – це спонукка, що викликає активність і визначає її спрямованість. Мотивація, з одного боку, залежить від психофізіологічного стану організму, а, з другого – від гігієнічної інформації, якою володіє людина та впливу соціального середовища, суспільної моралі, під впливом якої формуються індивідуальні моральні якості.

Інформація – це знання, особистий і суспільний досвід додаткові відомості про явища та предмети, одержані людиною протягом життя. Надання валеологічної і саногенної інформації реалізує принцип превентивності валеологічної освіти, стимулює формування і вдосконалення здоров'язбережувальної компетентності та валеологічних компетенцій, формування саногенних навичок. Володіння інформацією та можливістю її передати на належному рівні впливає на ефективність психолого-педагогічного супроводу. Отримання інформації сприяє валеологічній корекції поведінки. Дійова компонента забезпечує корекційний вплив на мотивацію, отже сприяє формуванню позитивних мотивацій на здоровий спосіб життя через усвідомлене сприйняття і засвоєння саногенної інформації. Всі три компоненти взаємовпливові та визначальні.

Запропонована нами технологія інтерактивного оздоровчого навчання і виховання у початковій школі «Валеологічний діалог з батьками» включає наступні етапи:

- підготовчий етап – актуалізація обрання здорового способу життя, як позитивної психоемоційної домінанти в сімейному вихованні (перегляд короткометражних відеофільмів за тематикою оздоровчого сімейного виховання, профілактичних відеороликів; проведення інтерактивних лекцій та бесід з батьками дітей);
- стимулювально-пізнавальний етап – надання достовірної, вичерпної і переконливої інформації, з використанням інтерактивних форм профілактично-виховного впливу (обмін інформацією з батьками, круглі столи з питань проблематики валеологічного виховання молодших школярів в сімейній сфері, підготовка презентаційних повідомлень батьків «Назустріч учителю», мультимедійних та новітніх технічних засобів) про переваги та позитивний вплив на зміцнення і збереження здоров'я індивідуума обраного ним здорового способу життя;

- аксіологічно формуючий етап – формування моральних цінностей особистості через переконання обрання здорового способу життя як життєво-ціннісних істин.

Досягнення позитивного результату освітніх програм оздоровчого спрямування забезпечується при впровадженні педагогічних технологій, які включають інтерактивні форми навчання – тренінг, рольова гра, театри-мініатюри.

Висновки

Інноваційні технології навчання основ здоров'я у початковій школі, зокрема інтерактивні форми організації навчання найбільш ефективно забезпечують позитивний вплив психолого-педагогічного супроводу, надання необхідної достовірної інформації з урахуванням віку та інтересів його учасників, активізують емоційну сферу, усвідомлене сприйняття та засвоєння інформації і забезпечують формування навичок саногенної поведінки, позитивний вплив на формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іонова І. М. Творча самореалізація особистості у навчальній діяльності: компетентнісний підхід / І. М. Іонова // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2007. – [Ч. 3]. – С. 110–117.
2. Беседа Н. А. Підвищення готовності вчителів загальноосвітньої школи до застосування здоров'язбережувальних технологій. / Н.А.Беседа // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Науковий журнал №1(3). – Суми. Сум ДПУ ім.. А.С.Макаренка, 2010.-С.363-369.
3. Василенко Н.В. Теоретичні засади змін інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. / Н.В.Василенко // Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології в освіті» (Симферополь-Судак, 16-19 вересня 2009р.) – Симферополь: міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, Центр розвитку освіти, науки і інновацій, 2009.С. 36-44.
4. Клепко, С. Модернізаційні процеси в сучасній освіті / Сергій Клепко. – К. : Шк. світ. 2008. – 120 с.
5. Компетентнісна освіта: від теорії до практики / Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. та ін. – К. : Плєда, 2005. – 120 с.